

Motion till riksdagen 2009/10:Ub15

av Marie Granlund m.fl. (s)
med anledning av prop. 2009/10:165

Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla skolor ska vara bra skolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett tydligare uppdrag för skolan att vara en mötesplats.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en barnomsorgspeng.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnomsorg på obekvämt arbetstid.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förskolans ledning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förskolan och modersmål.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsmiljölagen i förskolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en tioårig grundskola.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om närhetsprincipen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om teoretiska antagningsprov i grundskolan.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevens rätt till kunskap.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella kriterier för samtliga betygssteg.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vilka lärare som ska ha rätt att sätta betyg.

Fel! Okänt namn på

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheter för elever att få betyg omprövade.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skriftliga omdömen inte ska tillåtas vara betygsliknande.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevinflytande.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om trygghet och studiero.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevhälsa.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avgifter.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvalitetssäkring och uppföljning.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lika regler för kommunala och enskilda huvudmän.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skärpta kvalitetskrav.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en tydligare prövning av värdegrunden vid etablering av nya skolor.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om meddelarskydd i fristående skolor.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om självstyrande skolor.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behörighet till gymnasieskolan.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gymnasieskolan och högskolebehörighet.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lagstiftning om marknadsföring.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stärkt rätt till vuxenutbildning.

Inledning

Arbetet med en ny skollag har pågått under en rad år, både under denna och föregående mandatperiod. En ny skollag är välbehövlig. Även om ändringar i skollagen från 1985 gjorts fortlöpande utifrån samhällets krav och skolans utveckling är det nödvändigt både att ta ett helhetsgrepp på lagstiftningen som rör de olika skolformerna och att ge skollagen bästa möjliga struktur och den tydlighet som krävs. Vi delar till övervägande del regeringens bedömningar i förslaget till en ny skollag, som i stora delar utgår från utkastet till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag (U2005/5584/S) samt det arbete Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet genomförde under förra mandatperioden. Beredningstiden för regeringens proposition har dock, trots det mycket omfattande materialet, varit mycket kort. Lagrådet har också lämnat omfattande synpunkter på både struktur och innehåll, vilket gör det svårt att få en klar bild av hur regeringen behandlat kritiken och tillgodosett synpunkterna, och om det skett på ett tillfredsställande sätt. Vi föreslår därför att riksdagen avvisar propositionen.

Alla skolor ska vara bra skolor

Alla barn har rätt att utvecklas och nå kunskapsmålen, oavsett vilka förutsättningar de har, vilken utbildning eller inkomst föräldrarna har eller var barnen bor. Skolans sätt att fungera har avgörande betydelse för om eleverna når målen eller inte. Om inte skolan lyckas i sitt uppdrag slår den sociala bakgrunden igenom. Därför måste alla skolor vara bra skolor. Vi kan i dag konstatera att klyftorna i skolan ökar. De elever som är i störst behov av stöd får det allt svårare. Samtidigt har de elever som når mycket goda resultat varken blivit fler eller bättre än tidigare. Ojämligheten i skolan drabbar och angår alla elever.

Alla barn är olika, och olika elever kräver olika resurser. Därför bör regeringen återkomma med lagförslag som tydligare anger att kommunerna både kan och bör fördela resurser mellan skolor efter elevernas behov. Skolverket presenterade 2009 en gedigen rapport som visade att ”differentieringen av resurserna mellan enheter med mycket olika struktur ofta är alldeles för försiktig. Förskolor och skolor har mycket olika villkor för sin verksamhet men resursfördelningen tar på många håll inte särskilt stor hänsyn till olikheterna.” Skolverket ansåg det också vara en stor brist att många kommuner ”saknar en egentlig modell för resursfördelning”. Frågan om att alla skolor och elever ska ges bästa möjliga förutsättningar att nå målen måste vara central i en skollag. Regeringen tar upp flera faktorer som spelar roll men utelämnar diskussionen om resurser. Även i ett skolsystem där kommunerna bär huvudansvaret för skolans finansiering kan staten sätta upp principer för hur resurser ska fördelas.

Fel! Okänt namn

Tydligare uppdrag för skolan att vara en mötesplats

För 60 år sedan skapades den svenska enhetsskolan. Grundtanken var inte bara att höja själva undervisningens kvalitet utan också att skapa en kvalitativt bättre skola genom att barn och ungdomar med olika bakgrund skulle få gå i samma skola. En skola där man möts över sociala, kulturella och etniska gränser är en av de viktigaste faktorerna för att skapa ett samhälle som präglas av förståelse och sammanhållning. Fördomar, rasism och motstånd mot att vara solidarisk med den som har en annan bakgrund än den egna stärks av segregation i skolan. Segregationen i skolan är därmed i förlängningen ett hot mot en livskraftig demokrati. I flera rapporter konstateras att en blandad sammansättning av elever stärker resultaten, vilket Skolverket konstaterade i sin forskningssammanställning över varför kunskapsresultaten i den svenska skolan sjunker. De s.k. kamrateffekterna spelar en tydlig och positiv roll. Vi anser att det ska föras in ett nytt övergripande mål för skolan. Varje skola oavsett huvudman ska arbeta för en socialt och kulturellt blandad sammansättning av elever.

Barnomsorgspeng

Vi vill ha en pedagogisk verksamhet med så hög kvalitet som möjligt. Därför har vi motsatt oss regeringens förslag till barnomsorgspeng. Barnomsorgspengen innebär att alla kommuner tvingas införa ett system utan att några som helst hänsyn tas till lokala förhållanden. De krav som de borgerliga partierna beslutat att ställa på pedagogisk omsorg är också både otydliga och låga; förskolans läroplan behöver inte följas, och det saknas utbildningskrav på dem som ansvarar för verksamheten och på de anställda – det räcker med erfarenhet av att ha arbetat med barn. Därför anser vi att barnomsorgspengen ska avskaffas. All barnomsorg oavsett omsorgsform ska vara kvalitetssäkrad.

Barnomsorg på obekvämt arbetstid

En fungerande arbetslinje förutsätter att både kvinnor och män kan arbeta oavsett om de är samboende eller ensamstående föräldrar. Vi vet att många får göra stora ansträngningar för att få ihop livet och omsorgen om sina barn om de inte har normala och regelbundna arbetstider. Detta kan givetvis gå ut över barnens trygghet och rätt till omsorg. Vi anser att föräldrarnas och barnens ställning behöver stärkas och att barnomsorgen på obekvämt arbetstid behöver byggas ut.

Regeringen bedömer att det förslag den lägger fram endast förtydligar gällande rättsläge. Vi menar att det föreslagna åläggandet för kommunerna att

sträva efter att erbjuda omsorg på obekvämt arbetstid inte är nog – verksamheten ska erbjudas. När en förälder så begär ska en utomstående granskning av föräldrarnas och barnets reella behov av offentligt anordnad omsorg ske. Om granskningen ger vid handen att offentligt anordnad omsorg på obekvämt arbetstid är befogad ska omsorg erbjudas.

Förskolans ledning

Vi anser, i likhet med bl.a. Lärarförbundet och Sveriges skolledarförbund, att även förskolans chef ska benämnas rektor och inte förskolechef. Det är en logisk följd av att förskolan blir en egen skolform. Att behålla benämningen förskolechef innebär därmed främst en form av statusgruppering gentemot rektorer i övriga skolformer. Regeringens argument för att behålla benämningen är också just att ”framhåll[a] den särart som verksamheten i förskolan även framöver kommer att ha jämfört med verksamheten i skolan”.

Förskolan och modersmål

Språk och lärande hör samman. Det är väl belagt att den som har goda kunskaper i sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig svenska och att utveckla kunskaper inom andra områden såsom matematik. Stöd för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktigt i förskolan, särskilt för yngre barn som är i färd med att utveckla språk och identitet. Förskolan ska bidra till att modersmålet utvecklas så att barnen kan kommunicera såväl på sitt modersmål som på svenska. Vi välkomnar regeringens förslag att föra in bestämmelserna om modersmål i förskolan i skollagen. Däremot anser vi att skrivningen bör skärpas så att barn i förskolan, precis som elever i grundskolan, har rätt till modersmålsundervisning. Regeringen poängterar att dess förslag inte innebär någon reell skärpning av förskolebarnens möjlighet att få stöd i att utveckla sitt modersmål utan endast ett förtydligande av dagens regler. Vi menar att förskolans uppdrag ska skärpas i detta avseende.

Arbetsmiljölagen i förskolan

Frågan om huruvida arbetsmiljölagen ska omfatta förskolan har utretts i flera omgångar. Vår inställning är att arbetsmiljölagen, som en konsekvens av att förskolan blir en egen skolform, i tillämpliga delar ska utvidgas till att även omfatta barn i förskolan. Detta är även rimligt om man beaktar förskolans generella utveckling. Vi föreslår därför att regeringen uppdras att återkomma med förslag på hur lagstiftningen kan utformas utifrån denna ståndpunkt.

Fel! Okänt namn

Tioårig grundskola

Förskoleklassen har successivt utvecklats både till innehåll och täckningsgrad – 19 av 20 sexåringar går i dag i förskoleklass. Förskoleklassen ska stimulera varje elevs utveckling och lärande. Dessutom ger förskoleklassen eleverna en grund för fortsatt utbildning i skolan. Förskolans, förskoleklassens och skolans kultur och arbetssätt ska kunna mötas och bilda en pedagogisk helhet. Undervisningsbegreppet är också vidgat så att det omfattar ett främjande av läroprocesser. Varje elev i förskoleklassen ska få möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar. I förskoleklassen ingår lek och skapande som väsentliga delar i det aktiva lärandet. Utgångspunkten är att utveckling och lärande sker ständigt, inte bara eller ens huvudsakligen i arrangerade inläringssituationer. Elever med annat modersmål än svenska ska också få stöd att utveckla sin förmåga att kommunicera såväl på det svenska språket som på sitt modersmål.

Vi anser att förskoleklassen ska bli en del av en tioårig obligatorisk grundskola. Det bör även i framtiden finnas skillnader mellan grundskolans nuvarande första årskurs och förskoleklassen, där lärandet integreras med lek och social utveckling. För att stärka alla barns förutsättningar att nå grundskolans kunskapsmål, inte minst när det gäller att läsa, skriva och räkna, och för att ge alla barn så jämlika förutsättningar som möjligt, är det emellertid befogat att göra förskoleklassen obligatorisk. Vi bedömer att det finns en bred acceptans både bland medborgarna och i riksdagen för idén om den tioåriga grundskolan, givet att den införs på ett väl förberett sätt, med en realistisk tidsplan och med respekt för de åtaganden som detta förslag på olika sätt innebär för staten, kommunerna och rektorer och anställda i förskoleklass och grundskola. Reformens strategiska vikt för skolväsendet och för Sverige som kunskapsnation är alltför stor för att reformen ska hastas igenom. Vi anser därför att riksdagen ska ge regeringen till känna att frågan om hur förskoleklassen ska bli en del av en tioårig grundskola ska utredas och att ett väl berett förslag ska föreläggas riksdagen för beslut.

Närhetsprincipen

Vi anser att skollagen tydligt ska ange att elever som huvudregel ska få placering i en grundskola nära bostaden. Närhetsprincipen ska gälla enligt samma regler för alla huvudmän, oavsett om de är offentliga eller enskilda. Etableringen av nya skolor får inte gå ut över elevernas rätt att gå i en skola nära hemmet. Regeringen behandlar inte detta på ett tydligt sätt i propositionen och bör få i uppdrag att återkomma i frågan.

Teoretiska antagningsprov i grundskolan

Regeringen föreslår ett bemyndigande att utfärda föreskrifter för antagningsprov som ska kunna användas för urval till utbildningar som kräver speciella färdigheter fr.o.m. årskurs 4 samt att närhetsprincipen vid antagning inte ska gälla vid de skolor och klasser som tillämpar dessa prov. Det är stor skillnad på att uppmuntra enskilda skolor att ha en viss profil och att tillåta huvudmännen att också sortera ut elever i grundskolan efter vissa kunskapskrav. Genom att göra de undantag som finns för några få utbildningar med estetisk inriktning till norm för alla skolor får vi ett helt annat antagningssystem för grundskolan. Den sammanhållna skolan eroderar om riksdagen tillåter teoretiska antagningsprov som ett generellt instrument för antagning i grundskolan, och det finns ingenting i regeringens förslag som säkerställer att teoretiska kunskapsprov inte blir normen i framtiden. Regeringens förslag står också i strid med skolans kompensatoriska uppdrag och de positiva effekter som en blandad elevsammansättning ger. Vi anser därför att regeringens förslag ska avvisas. Även OECD har vid flera tillfällen konstaterat att en tidig sortering av eleverna gör det betydligt mer troligt att elevernas möjligheter styrs av föräldrarnas bakgrund. Om åldern då viktiga skolval görs höjs från tio till sexton år minskar elevernas bakgrunds betydelse med omkring två tredjedelar.

Elevens rätt till kunskap

Skollagen anger att barn och elever ska ges stöd, stimuleras och utvecklas så långt som möjligt. I skollagen anges också den tidsmässiga omfattningen av den skolgång som alla har rätt till. Vi menar att det inte bara är antalet år som ska anges, utan att skollagen även ska ha mer kvalitativa anvisningar. Elever ska inte bara ha rätt till skolgång, elever ska också ha rätt att nå kunskapsmålen. En sådan uttryckt målsättning fråntar inte individen ansvar men fångar i stora stycken bättre in den målsättning skolan ska ha för varje elev. Detta hör samman med kvalitetssäkringen av skolan. Skolornas resultat ska utvärderas varje år, och för de skolor som inte når kvalitetsmålen ska huvudmannen, kommunen eller friskolan, ha en lagstiftad skyldighet att upprätta en handlingsplan som visar vilka åtgärder man avser att vidta för att förbättra kunskapsresultaten. Handlingsplanen ska godkännas av Skolinspektionen.

Betyg

Två centrala delar av betygssättningen inom skolan är likvärdighet och rättssäkerhet. Vi anser att likvärdigheten vid betygssättning och elevernas rättssäkerhet vid densamma måste stärkas. Att sätta betyg är en myndighetsutövning

Fel! Okänt namn på

som har stor betydelse för den enskilda eleven, och vi anser därför att riksdagen ska ge regeringen till känna att regeringen snarast måste återkomma till riksdagen med förslag på hur kvaliteten i betygssystemet kan säkras, t.ex. genom att endast behöriga och utbildade lärare får möjlighet att sätta betyg. Precis som vid annan myndighetsutövning ska den enskilde inom skolan ha rätt att få ett beslut omprövat om hon eller han upplever att det har fattats på felaktiga grunder, och elever ska därför ha rätt att få betyg omprövade. En bärande princip i ett målrelaterat betygssystem som är avsett att vara likvärdigt för hela landet är att det finns på förhand satta kriterier. Vi anser därför att det ska finnas nationella kriterier för alla betygssteg. Skriftliga omdömen är bra, och det måste finnas principer som upprätthåller likvärdigheten för dem. Det måste också finnas en tydlig åtskillnad mellan skriftliga omdömen och betyg. Vid sidan av nationella riktlinjer för utvecklingssamtal och skriftliga omdömen ska skollagen därför klart uttala att skriftliga omdömen inte får vara betygsliknande. Regeringens linje att tydligt tillåta skriftliga omdömen att vara betygsliknande skapar förvirring och minskad likvärdighet, och är ett sätt att kringgå de beslut som riksdagen fattat om när betyg ska utfärdas.

Elevinflytande

Propositionen saknar en riktning och en vilja i sina skrivelser om elevers inflytande. Vi menar att man ska sträva efter att stärka elevernas inflytande. Även om regeringen inte vill detaljreglera vilka områden elever kan få inflytande över är de exempel regeringen tar upp – måltider, frågor som rör skolgården, rastverksamhet m.m. – en tydlig indikation på hur regeringen ser på elevinflytande: att det handlar om strikt sociala frågor. Vi anser att även delar som har anknytning till undervisningens organisering, såsom diskussioner om förbättrad samordning av provperioder och en jämn arbetsbelastning för eleverna under läsåret, innehåll i temaveckor och inte minst trygghetsarbete och ordningsregler bör kunna vara föremål för ett viktigt elevinflytande.

Vi menar att det ska vara möjligt att inrätta lokala styrelser för gymnasieskolor, där elevrepresentanterna är i majoritet. Där detta har tillämpats på försök har det fallit väl ut, och det saknas skäl för staten att förbjuda detta i framtiden mot huvudmannens uttryckliga vilja.

Såväl elevrepresentanter som elevskyddsombud ska ha rätt till utbildning och kompensatoriskt stöd för den undervisning de gått miste om under sin utbildning. Skolan ska också vara skyldig att tillhandahålla lokaler så att elever och elevrepresentanter kan hålla de möten och andra sammankomster som krävs för att de ska kunna utöva det inflytande de har rätt till.

Trygghet och studiero

Att skolmiljön präglas av trygghet och arbetsro är en central förutsättning för att eleverna ska kunna tillägna sig kunskap och utvecklas socialt. Den kränkande behandling som förekommer i skolan måste motarbetas med kraft, och alla vuxna i skolan bär ett ansvar för detta. Regeringen har både i denna och tidigare propositioner försökt ta upp detta, men regeringens snäva synsätt utgör ett problem. För det första har regeringen ett ensidigt fokus på disciplinära åtgärder. För det andra betraktas eleverna alltid som en del av problemet – men aldrig som en del av lösningen. Såväl en vuxen som en elev i skolan kan både vara utsatt för och vara den som utsätter andra för kränkande behandling. En politik som i grunden betraktar elever som potentiella hot mot ordningen i skolan hamnar fel. Vi anser att förebyggande åtgärder generellt är av betydligt större vikt för att verkligen förhindra kränkningar än vad disciplinära åtgärder är. En välfungerande elevhälsa, liksom ett nära samarbete mellan skola, fritidshem och föreningsliv, är exempel på förebyggande arbete som behöver tillmätas större vikt. Sociala problem och kränkningar på en skola uppstår inte ur tomma intet – det omgivande samhället och vårdnadshavarna behöver involveras mer och på ett bättre strukturerat sätt i arbetet för att alla elever ska ha en trygg skolgång. Ordningsregler och värdegrund ska diskuteras aktivt på varje skola. Företrädare för elever ska inte bara vara delaktiga i framtagandet av ordningsregler utan även i besluten om desamma. Vårdnadshavarnas roll måste betonas tydligare. Skolan ska ansvara för att även vårdnadshavarna involveras i framtagande och uppföljning av ordningsregler. Såväl rektor som personal bör ha en handlingsplikt, inte bara anmälningsplikt, när dessa fått kännedom om att en elev blivit utsatt för kränkande behandling, något som framhållits av Diskrimineringsombudsmannen. Det ska vara tydligt att plikten att anmäla och åtgärda problem inte bara gäller när en elev *anser sig* utsatt för kränkande behandling – skolan ska göra en egen bedömning av om det inträffade kan vara ett exempel på kränkande behandling. Vi menar att den starka lagstiftning mot mobbning och kränkande behandling som vuxit fram i Sverige måste bli ännu bättre. Vi anser därför att lagstiftningen på detta område behöver utredas ytterligare.

Elevhälsa

Skolan har ett ansvar för att skapa en god lärandemiljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling. Arbetet med elevhälsa bör i stor utsträckning vara förebyggande och ha en hälsofrämjande inriktning. Hälsa innebär som WHO definierar det ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande – inte bara frånvaro av sjukdom eller funktionshinder. Skolan kan t.ex. genom en aktiv skolledning, tydlighet och höga förväntningar från lärarna och en positiv psykosocial skolmiljö minska riskerna för problem bland eleverna. Vi välkomnar regeringens förslag att definiera vilka personal-

Fel! Okänt namn på

kategorier som måste finnas inom elevhälsans utbud. I regeringens förslag saknas dock en formulering med innebörden att den skolhälsovård som eleverna har rätt till ska vara kostnadsfri, något som finns i nu gällande skollag. Vi anser att dagens ordning givetvis måste gälla även i framtiden och att detta ska vara tydligt utskrivet i skollagen. Huvudmannen för skolan ska anordna skolhälsovården, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Elevhälsa ska anordnas i en sådan omfattning och vara lokaliserad på ett sådant sätt att den praktiska tillgängligheten för eleverna är god.

Avgifter

Det är oklart vad regeringens förslag kommer att få för effekter. Det finns remissinstanser som välkomnat förtydliganden om att tillåta möjligheten att ersätta kostnader för skolresor på frivillig väg, eftersom de bedömer att skrivningen i nuvarande skollag resulterat i att ett stort antal kommuner avskaffat möjligheten till detta. Trots att regeringen föreskriver att aktiviteter som bekostas genom frivilliga insamlingar ska vara öppna för alla oavsett om man bidragit eller inte, och att kostnadsfria alternativ för den som inte bidragit inte är godtagbart, kan konsekvensen av regeringens förslag ändå bli att förekomsten av avgifter ökar. Detta kommer sig av att signalen från regeringen till skolsektorn och det omgivande samhället är att man inte ska dra sig för att finansiera denna skolverksamhet genom avgifter. En sådan utveckling kan vi inte acceptera. Att elever gemensamt och utifrån vars och ens förmåga samlar in medel till skolresor genom egna insatser, t.ex. försäljning av julkort, bör inte förbjudas så länge aktiviteten är öppen för alla oavsett insats. Att däremot institutionalisera att vårdnadshavare ska avsätta pengar till aktiviteter och resor i skolans regi innebär en stigmatisering av elever, även om aktiviteten är öppen för alla oavsett vårdnadshavarens vilja eller förmåga att bidra, och det riskerar att öka förekomsten av avgifter. Vi anser därför att s.k. frivilliga insamlingar för denna typ av aktiviteter inte ska tillåtas att bli praxis. Vi anser även att normerna för de enstaka inslag som innebär obetydliga kostnader för eleverna, vilket skollagen ger utrymme för, ska utvärderas. Regeringen eller den myndighet regeringen så beslutar ska ha rätt att utfärda bindande direktiv för vad den maximala kostnaden per läsår ska kunna innebära.

Kvalitetssäkring och uppföljning

Vi menar att kommunerna inte bara ska ha rätt utan även skyldighet att utöva sin insyns rätt i fristående skolor. Detta skärper ytterligare kvalitetssäkringen och betonar kommunens ansvar för alla skolor. De fristående skolorna ska vara skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där de är belägna. Kommunen ska å sin sida vara skyldig att redovisa den verksamhet

som bedrivs vid fristående skolor i kommunen. Alla skolor ska vara skyldiga att delta i lägeskommunens uppföljning och utvärdering, och dessa redovisningar ska göras tillgängliga för elever och föräldrar på ett enkelt sätt. Därmed nås en öppen jämförelse och redovisning av kvaliteten.

Vi menar att de föreslagna bestämmelserna för kvalitetsarbetet är alltför allmänt hållna. För att öka likvärdigheten i kvalitetsarbetet anser vi att det ska finnas nationella riktlinjer för en genomförandeprocess, vilka faktorer som måste bedömas och hur dokumentationen ska ske och tillgängliggöras. Sådana nationella riktlinjer ska givetvis utgöra miniminivån – det finns ingenting som hindrar skolor och kommuner att bedöma även andra faktorer än dem som tas upp i de nationella riktlinjerna. Riksdagen bör även ge regeringen till känna att det nuvarande kravet på obligatoriska kvalitetsredovisningar inte ska utgå ur skollagen, och riksdagen bör därmed avvisa regeringens förslag på denna punkt.

I bedömningen av skolornas arbetsmiljö vid tillståndsgivning för nyetablering av en skola och vid uppföljning av befintliga skolors kvalitet ska såväl skolornas inre lokaler som elevernas utemiljö beaktas. Även tillgängligheten för funktionsnedsatta bör beaktas. Bestämmelsen om att kommunala och fristående skolor kan säga nej till en elev om det skulle innebära ”betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter” ska tillämpas i undantagsfall, inte som ett argument för huvudmannen att avstå från grundläggande funktionshinderanpassning av skolans lokaler.

Lika regler för kommunala och enskilda huvudmän

Vi välkomnar att regeringen genom sin proposition tar flera steg för att ge kommunala och fristående skolor mer lika förutsättningar. På några områden där det är av vikt att villkoren harmoniseras avstår dock regeringen från att lämna skarpa förslag eller går inte tillräckligt långt. Vi vill särskilt lyfta fram följande aspekter:

- ? Fristående skolor med annan pedagogisk inriktning ska enligt förslaget kunna få undantag för läroplan m.m. Om kommunala skolor och fristående skolor utan annan pedagogisk inriktning helt utesluts från möjligheten att ansöka om undantag i enskilda delar får dessa skolor en konkurrensnackdel både genom att det kan minska utvecklingspotentialen och genom att det enda naturliga steget för elever, föräldrar och lärare som vill kunna utnyttja den mångfald skolsystemet ger är att söka sig till en fristående skola med annan pedagogisk inriktning. En ansökan om undantag ska göras i varje enskilt fall och prövas i särskild ordning av Skolinspektionen.
- ? Offentlighet för handlingar. Regeringen avfärdar ett mer långtgående förslag om offentlighet och avfärdar därmed viktiga remissinstanser som Skolverket, trots att regeringen medger att ett mer omfattande förslag för mer lika villkor i fråga om offentlighet vore fullt möjligt. Regeringen in-

Fel! Okänt namn på

vänder att den administrativa bördan skulle öka för fristående skolor, men det är ett problem som inte står i proportion till den principiella och praktiska betydelse som mer lika villkor på detta område skulle få. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning om en mer omfattande handlingsoffentlighet för enskilda huvudmän.

? Frågan om moms-kompensation behandlas särskilt i proposition 2009/10:157. Frågan är dock av så stor vikt för att alla huvudmän ska ges lika ekonomiska villkor att vi i detta sammanhang vill anföra att frågan om hur ersättning för moms ska ges ska utredas.

Skärpta kvalitetskrav

Höga kvalitetskrav på alla skolor oavsett huvudman är en central komponent för att säkerställa skolans likvärdighet över hela landet, för att skapa lika villkor mellan kommunala och fristående huvudmän och framför allt för att ge alla elever bästa möjliga förutsättningar att nå kunskapsmålen. Dessa frågor behandlar vi även i vår motion med anledning av propositionen Bidragsvillkor för fristående verksamheter, där vi tar upp flera aspekter på kvalitetskrav och villkor för etablering av nya skolor.

Många kommunala och enskilda huvudmän bedriver ett kontinuerligt utvecklingsarbete för att effektivisera verksamheten både organisatoriskt och ekonomiskt. Sådana initiativ kan ge positiva konsekvenser för eleverna och innebära att de gemensamt avsatta resurserna till skolan används på ett mer ändamålsenligt sätt. Samtidigt vet vi att det förekommer att huvudmän gör effektiviseringar på ett sådant sätt att verksamheten inte i alla avseenden bedrivs på ett sätt som är till förmån för utbildningens kvalitet eller elevernas arbetsmiljö eller är i enlighet med lagstiftarens avsikt. Vi menar därför att det i särskild ordning bör utredas hur dagens kvalitetskrav kan skärpas men även om kraven är ändamålsenligt utformade. Målsättningen ska vara att skatte-medlen används på ett så effektivt sätt som möjligt.

Tydligare prövning av värdegrunden vid etablering av nya skolor

Alla elever måste ha rätt till en objektiv och allsidig undervisning. Regeringen behandlar främst kraven på redan verksamma fristående skolor. Vi menar att Skolinspektionen vid beslut om nyetablering måste ges ansvaret att göra en helhetsbedömning av huvudmannens förutsättningar att leva upp till lagens krav på att följa de allmänna mål och den värdegrund som gäller för skolväsendet liksom bestämmelsen att undervisningen ska vara icke-konfessionell. Vi tillmäter frågorna om att alla elever ska få en objektiv och allsidig undervisning, att eleven själv har rätt att bilda sig en religiös och filosofisk uppfatt-

ning och att konfessionella inslag ska vara frivilliga för eleven en mycket stor vikt. Därför är det rimligt att prövningen av etableringen av nya skolor sker på ett grundligt och allsidigt sätt.

Meddelarskydd i fristående skolor

Alla skattefinansierade välfärdsverksamheter ska leva upp till medborgarnas högt ställda krav på insyn och öppenhet i både verksamhet och ekonomi. En viktig del i kvalitetsarbetet är personalens rätt och möjligheter att yttra sig om verksamheten. Vi anser att personalen på alla skolor och i all barnomsorg ska omfattas av samma rätt till meddelarskydd och meddelarfrihet oavsett huvudman och att detta ska vara en förutsättning för att bidrag ska lämnas. Barnens skolgång kan inte vara en företagshemlighet.

Självstyrande skolor

Att stärka inflytandet för dem som verkar i och närmast berörs av skolan kan främja nya idéer om hur skolan kan utvecklas. Därför är vi positiva till en ökad möjlighet för kommunala grund- och gymnasieskolor att bli självstyrande. Det innebär att skolornas organisatoriska frihet blir större, den politiska styrningen mindre omfattande och att det lokala inflytandet från skolans elever och föräldrar och för ledning och personal ökar. Redan i dag är det möjligt att göra kommunala skolor mer självstyrande genom att styrelsen för en kommunal skola får status som egen nämnd i kommunen. De skolor och kommuner som tagit detta steg har i allmänhet positiva erfarenheter. Förutom till en utveckling av själva skolverksamheten kan självstyrande skolor leda till en ökad tydlighet i den politiska styrningen och en mer aktiv lokal demokrati genom att partipolitiskt valda organ som kommunfullmäktige och kommunaldelsnämnder kompletteras med direktvalda styrelser för den enskilda skolan.

Vi anser att det skyndsamt ska utredas vilka ändringar i Skollagen som krävs för att självstyrande skolor ska kunna bli en naturlig och permanent del av det svenska skolväsendet. Ingen skola ska tvingas bli självstyrande, men vi hoppas att fler tar chansen. I samband med detta anser vi att principerna för ersättning från kommunerna till självstyrande kommunala skolor ska utvecklas och tydliggöras.

Ett grundläggande inslag i idén med självstyrande skolor är att den representativa demokratin med kommunala politiker kompletteras med en lokal styrelse för varje skola. De som verkar i skolan ska få bestämma mer. En variant är att representanter för lärare, övrig personal, elever och föräldrar ingår. En annan variant är att skolledningen själv med rektorn i spetsen får ökade befogenheter, att man helt enkelt ger mer makt åt professionen genom s.k. intraprenad. Kommunen och skolan bör i dialog komma fram till vilken modell som passar bäst lokalt. Exakt vilka befogenheter den lokala styrelsen

Fel! Okänt namn på

ska ha måste utredas vidare, men utgångspunkten är att självstyret ska vara omfattande. Oavsett modell ska rektorn fortfarande anställas och utses av kommunen, och rektorn ska ha ansvaret för den pedagogiska ledningen av verksamheten och den dagliga driften av skolan. För de kommuner och skolor som så önskar ska förutsättningarna bli tydligare och tryggare än i dag.

Behörighet till gymnasieskolan

Regeringen föreslår att det som huvudregel ska krävas godkänt i åtta ämnen för att vara behörig till gymnasieskolans yrkesförberedande program och godkänt i tolv ämnen för de studieförberedande programmen. Vi anser att lika villkor ska råda och föreslår därför att det som huvudregel ska krävas godkänt i åtta ämnen – däribland svenska, engelska och matematik – för antagning till alla gymnasieprogram. En tydlig och generaliserad uppdelning av behörighetskraven skulle ge en stark signal till både elever och föräldrar om vilken ambitionsnivå olika elever ska lägga sig på och därmed kraftigt minska deras framtida valmöjligheter. Ett annat skäl mot att dra en knivskarp gräns mellan yrkes- och studieförberedande programs behörighetskrav är att enskilda yrkesförberedande program mycket väl kan kräva lika stora förkunskaper som studieförberedande program eller större. Regeringens förslag bygger på en föreställning om att eleverna på yrkesförberedande program är mindre begåvade och studiemotiverade än andra elever. En sådan föreställning är osaklig.

Gymnasieskolan och högskolebehörighet

Riksdagen har genom behandlingen av regeringens proposition 2008/09:199 beslutat att yrkesförberedande program inte längre ska ge grundläggande behörighet till högskolan. Vi menar att detta är fel. Regeringens politik tidigarelägger val som måste göras för att man ska ha reella chanser att gå vidare till högre utbildning. Detta får tydliga och negativa konsekvenser för individen och för den sociala snedrekryteringen till högskolan. De kurser som krävs för grundläggande behörighet är också nödvändiga för att klara kraven på en modern arbetsmarknad. Gymnasieskolan ska göra eleverna väl rustade för ett långt arbetsliv, och allt talar för att kraven inom arbetslivet kommer att öka, inte minska. Alla nationella gymnasieprogram ska leda till en gymnasieexamen, vilket ska innefatta en grundläggande behörighet till högskolan.

Lagstiftning rörande marknadsföringen

Tiotusentals ungdomar brottas varje år med valet till gymnasieskolan. Skolorna och alternativen blir allt fler, och marknadsföringsinsatserna för att

Fel! Okänt namn på

rekrytera elever till en viss skola innehåller både sakliga argument och lockerbjudanden som inte är kopplade till själva utbildningskvaliteten. Kampen om skolpengen skolorna emellan riskerar att bli en tävling med överbud av lockelser, och det krävs en mer kritisk hållning till gymnasieskolornas marknadsföring. Att skolornas huvudmän upprättar riktlinjer är bra men inte tillräckligt. Valet av gymnasieutbildning är ett av de viktigaste valen en ung människa gör. Förutom öppna jämförelser med objektiva fakta om skolorna behövs en tydligare lagstiftning om hur skolor får marknadsföras.

Vuxenutbildning

Vi vill stärka rätten till vuxenutbildning. Regeringens politik går tvärtom ut på att minska utbudet på vuxenutbildning, vilket bl.a. utfallit i drygt 40 000 färre heltidsstuderande 2009 än 2006, samtidigt som man med strukturella förändringar ökar behovet av vuxenutbildning genom att på de flesta gymnasieprogram överföra ansvaret för att ge eleverna högskolebehörighet från gymnasiet till komvux. Precis som grundskolan inte ska kunna dra sig tillbaka från sitt ansvar och lämna över det till gymnasiet ska inte politiken utformas så att gymnasiet lämpar över sitt ansvar på vuxenutbildningen. Även om gymnasieelever nått grundläggande behörighet till högskolan krävs särskild behörighet inom många utbildningar. För att stärka rätten till kunskap menar vi att vuxna som saknar den kompetensen ska ha rätt att komplettera sin utbildning både för att få grundläggande behörighet och särskild behörighet för högskolestudier.

Skolan i ett modernt samhälle bör utgå från individen och stödja den enskildes ambitioner och strävan att nå kunskap. Det är i det syftet skollagen sätter upp rättigheter och det är också i det syftet samhället reglerar skolans institutioner – för att undvika att elever hindras från att nå längre i sitt kunskapssökande. I det perspektivet ter sig regeringens förslag att förbjuda elever att läsa upp godkända gymnasiebetyg på komvux ytterst märkligt. Att alltså låta det vara tillåtet att efter självstudier och i vissa fall efter erlagd avgift tentera upp betyg på komvux kompenserar inte på något sätt för detta.

Stockholm den 13 april 2010

Marie Granlund (s)

Mikael Damberg (s)

Louise Malmström (s)

Thomas Strand (s)

Agneta Lundberg (s)

Peter Hultqvist (s)

Caroline Helmersson-Olsson (s)